

Dzięciol białoszy - *Dendrocopos syriacus* (Hemprich & Ehrenberg, 1833)

Status gatunku: **Bardzo nielicznie lęgowy**, rozprzestrzeniający się.

Środowisko: Spotykany w różnorodnych obszarach zadrzewionych często towarzyszących zabudowie wiejskiej i miejskiej, dolinach rzecznych oraz w krajobrazie rolniczym. Na podstawie analizy 256 stwierdzeń zebranych z Mazowsza, dla których określono środowisko obserwacji stwierdzono, że w ciągu całego roku najczęściej notowany był w różnego rodzaju parkach wiejskich i śródmiejskich skąd pochodziła 1/3 obserwacji, niewiele mniej w zabudowie podmiejskiej i willowej z towarzyszącą jej zielenią, po około 10% w starych sadach i ogrodach oraz zadrzewieniach lęgowych w dolinach rzecznych, nieco rzadziej w kępach zadrzewień w krajobrazie rolniczym oraz alejach topolowych i na zadrzewionych cmentarzach. W sezonie lęgowym proporcje były podobne. W okresie połęgowych koczowań częściej obserwowany w zabudowie podmiejskiej (prawie 40% stwierdzeń) niż w parkach (23%), wyraźniej rzadziej notowany w lęgach (6%).

Rozmieszczenie i liczebność. Gatunek w ekspansji, pierwsze lęgi opisano w dolinie Wisły, która był korytarzem rozszerzania zasięgu w tej części Polski (Michalczyk 2014). Informacja od wiarygodnego obserwatora wskazywała na gniazdowanie już w r. 1982 w okolicach Parku na tzw. Starym Ursynowie w południowej części Warszawy, pierwsza obserwacja miała miejsce 22 IV 1983 na terenie parki SGGW-AR, gniazdo zostało zlokalizowane 8 VI 1983 r. a w dn. 18 VI wykazano obecność młodych, wiosną od kwietnia 1984 regularnie widywano w tym terytorium parę ale gniazda nie znaleziono (Konofalski i Kamola 1985). 1 XI 1984 r. widziano samicę w okolicach wsi Dąbrówka nad Drzewiczką (P. Kusiak) oraz między lutym a kwietniem parę w Brwinowie (J.P.Cygan), następnie 16 I 1986 1 samicę w Łowiczu (R. Kraska, R. Maluchnik). Kolejne 5 stwierdzeń ptaków lęgowych miało miejsce w roku 1988, k. Makowa, Pragi Dolnej, Sienna, Zemborzyna oraz w Tomaszowie Mazowieckim (P. Kusiak, I. Rożek, J. Sosnowski, J. Tabor). Na wschodzie Mazowsza odnotowany w jesienią 1989 w Siedlcach, gdzie w następnym roku znaleziono dziuplę z młodymi (A. Dombrowski, A. Tabor). W latach 1990. wykryto około 28 stanowisk lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych, większość w dolinie lub na zachód od Wisły (mapa...). Najbardziej na wschód widziany w Janowie Podlaskim (M. Rzępała i in.). Osią ekspansji pozostawała nadal pradolina Wisły. Po roku 2000 odnotowano około 450 rekordów, w tym za lęgowe lub powtórnie lęgowe uznano(na podstawie mapy). Dla niektórych obszarów zebrano dane ilościowe. W Dolinie Środkowej Wisły w roku 2009 wykryto 8 par a w Ostoi Kozienickiej w

roku 2010 minimum 4 do 7 par (Keller et al. 2017, Chmielewski et al. 2020,). Na północy zdecydowanie rzadszy chociaż częściowo na to wpływ może mieć słabsza penetracja tych terenów przez obserwatorów. ...**(na podstawie mapy)**. Na pow. 50 km² w gm. Maciejowice w granicach tarasu zalewowego dolin Wisły z kępami łągów topolowych, sadów w r. 1983 nie stwierdzony, a r. 2006 – 12 terytoriów, w tym 7 zajętych dziupli (A. Dombrowski).

Na koniec roku 2020 oszacowano wielkość populacji łągowej napar.

MAPA, w przygotowaniu, M. Molęda

Ryc.Xx. Rozmieszczenie stanowisk łągowych dzięcioła białoszyjego *Dendrocopos syriacus* na Nizinie Mazowieckiej w latach 1981-2000

MAPA, w przygotowaniu, M. Molęda

Ryc.Xx. Rozmieszczenie stanowisk łągowych dzięcioła białoszyjego *Dendrocopos syriacus* na Nizinie Mazowieckiej w latach 2001-2020

Luniak (1996) w Warszawie ocenił dla lat 1986-1990 populację łągową na 2-3 pary, zaś kolejna ocena była znacznie wyższa bo 20-40 par (Luniak et al. 2001), populacja na terenie Wilanowa liczyła około 5 par (Sikora 2014). Figarski (2014) w roku 2013 badał populację zasiedlającą Radom, badaniami objęto 27 km² miasta, w sumie na badanym obszarze zarejestrował od 14 do 15 terytoriów (5,2-5,5 terytoriów/10 km²). W Radomiu gatunek preferował na ogół stare dzielnice z zabudową jednorodziną, często w towarzystwie małych dolin rzecznych, torów kolejowych i budynków przemysłowych. Czynnikiem środowiskowym, które wydawały się mieć kluczowe znaczenie dla jego występowania w Radomiu, była obecność drzew z „miękkim” drewnem (np. topole, wierzby) oraz urozmaiconą obfitą zielenią wokół budynków, w tym drzewa owocowe. Podobne wnioski wyciągnięto badając populacje w Grodzisku Mazowieckim i Milanówku (Figarski i Kajtoch 2018). Wydaje się, że najliczniej gniazduje w pradolinie Wisły, gdzie 16 III 2007 wykryto aż 13 os. 9 par/15 km międzywała pomiędzy Wilgą a Sobienie Jeziory (A. Dombrowski)

Okres dyspersji polęgowej. Gatunek osiadły, jednak część młodych zapewne migruje zajmując nowe tereny. Badania występowania ptaków lądowych nad środkową Wisłą pomiędzy Dęblinem a Płockiem w październiku 2009 wykazały zagęszczenie 0,2 os./10km (Dombrowski et al. 2017).

Na Nizinie Mazowieckiej należy liczyć się z możliwością występowania par mieszanych z dzięciołem dużym. Przykładem jest obserwacja w Pomiechówku 13 III 2004 pary ptaków z których samiec oznaczony był jako *D. major* a samica *D. syriacus* (Dudzik i Polakowski 2011, J. Dyczkowski i in.).

Sławomir Chmielewski, Mariusz Molęda

Streszczenie: Bardzo nielicznie lęgowy (..... par) i zasiedlający nowe tereny. Mniej liczny na północy Mazowsza. Pierwszy lęg odnotowano w roku 1983 w Warszawie, chociaż nie wykluczone, że gniazdował tam już rok wcześniej. Głównym korytarzem ekspansji była dolina Wisły. Najchętniej zasiedlał parki oraz zadrzewienia w zabudowie willowej, ponadto często spotykany w lęgach i starych sadach.

Literatura:

- Chmielewski S., Łukaszewicz M., Tabor J., R. Kuropieska, Kurowski M., Molęda M., Szafranski A., Iwańczuk C., Miłkowski M., Kurys C. 2020. Ptaki Puszczy Kozienickiej i terenów przyległych. Monografia faunistyczna. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań-Pionki.
- Dombrowski A., Kot H., Rowiński P. 2017. Występowanie ptaków lądowych na tarasie zalewowym środkowej Wisły pomiędzy Dęblinem a Płockiem w okresie pozalęgowym w roku 2009. W: Keller M., Kot H., Dombrowski A., Rowiński P., Chmielewski S., Bukaciński D. (red.). Ptaki środkowej Wisły. Wyd. M-ŚTO, Pionki, s. 555-572.
- Dudzik K., Polakowski M. 2011. Przypadki lęgów mieszanych oraz problematyka identyfikacji mieszańców międzygatunkowych dzięcioła białoszyjowego *Dendrocopos syriacus* i dzięcioła dużego *Dendrocopos major* w Polsce. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 67,3: 254-260.
- Figarski T. 2014. Habitat characteristics of the Syrian woodpecker *Dendrocopos syriacus* in the city Radom, Poland - preliminary results. In: Indykiewicz P., Böhner J. (eds.) Urban fauna. Animal, man, and the city - interactions and relationships. University of Science and Technology, Bydgoszcz, pp. 225-234
- Figarski T., Kajtoch Ł. 2018. Differences in habitat requirements between two sister *Dendrocopos* woodpeckers in urban environments implication for the conservation of Syrian Woodpecker. *Acta Orn.* 53, 1: 23-36.

Keller M., Kot H., Dombrowski A., Rowiński P., Chmielewski S., Bukaciński D. (red.). 2017. Ptaki środkowej Wisły. Wyd. M-ŚTO, Pionki. ss. 698.

Konofalski M., Kamola M. 1985. Stanowisko lęgowe dzięcioła syryjskiego (*Dendrocopos syriacus*) w Warszawie. Not. Orn. 26: 232-234.

Luniak M. 1996. Inventory of the avifauna of Warsaw – species composition, abundance, and habitat distribution. Acta Orn. 31: 67-80.

Luniak M., Kozłowski P., Nowicki W., Plit J. 2001. Ptaki Warszawy 1962-2000. Atlas Warszawy 8. IGiPZ PAN, Warszawa.

Michalczuk J. 2014. Expansion of the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus* in Europe and Western Asia. Ornis Pol. 55: 149-161.

Sikora D. 2014. Awifauna Wilanowa. SGGW, Warszawa, praca mgr,

42. Rzępała 1999. uwaga w tekście mapa z rozmieszczeniem PNM, *część stanowisk może być nie podana w kartotece, znaczone są na różowo - sprawdzić po zrobieniu mapki*

43. Tomiałojć i Stawarcztk 2003) ...w latach 1998-99 w dolinie środkowej Wisły między Dęblinem i Warszawą powstała już stabilna populacja (A. Dombrowski i in.), a dalsze cztery stanowiska wykryto na odcinku między ujściem Narwi i Włocławkiem (M. Keller, P. Chylarecki i in.)”